

1.03 Kratek znanstveni prispevek

UDK 392.61:395-058.232  
prejeto: 16. 1. 2006**Peter Vodopivec**dr., univ. profesor in znanstveni svetnik, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana  
e-mail: peter.vodopivec@inz.si

## O ženitni ponudbi ljubljanskega odvetnika hčerki trgovca Seuniga

### IZVLEČEK

Članek predstavlja ljubezensko pismo, s katerim je leta 1895 ljubljanski odvetniški pripravnik dr. Josip Furlan zasnužil hčerko ljubljanskega trgovca Josipa Seuniga. Avtor Furlanovo ljubezensko izpoved in ženitno ponudbo primerja z navodili za pisanje takšnih pisem in priročniki o dostojnem vedenju, pri tem pa oriše tudi obe družini (Furlanove in Seunigove). Furlan je bil namreč kmečki sin, ki je s šolanjem in študijem na Pravni fakulteti na Dunaju postal meščan, njegova izvoljenka in soproga pa je bila hči trgovca. Iz njune zveze se je rodilo šest otrok, ki so bili in ostali vsi meščani. Toda Furlan je bil hkrati vse do smrti močno navezan tudi na domači kraj, kjer si je pred prvo svetovno vojno uredil počitniško postojanko.

### KLJUČNE BESEDE

ženitna ponudba, ljubezen, snubljenje, pravila lepega vedenja, meščanstvo

### SUMMARY

#### ON MARRIAGE PROPOSAL BY A LJUBLJANA LAWYER TO THE DAUGHTER OF THE TRADESMAN SEUNIG

The article presents the love letter in which Josip Furlan, a lawyer probationer from Ljubljana, proposed marriage to the daughter of the tradesman Josip Seunig from Ljubljana. The author compares Furlan's love confession and marriage proposal with instructions for writing such letters and manuals on proper conduct, and as well describes the both families (the Furlan and the Seunig families). Furlan was namely a peasant's son who by educating and studying at the Faculty of Law in Vienna became a townsman while his chosen bride and wife was a tradesman's daughter. Six children were born in their marriage who all were and remained townspeople. However, Furlan remained strongly attached to his native place where he before World War I, had arranged himself a holiday home.

### KEY WORDS

marriage proposal, love, proposing, proper conduct rules, citizenry

*Trem generacijam Katink,  
Prababici, babici, mami*

Dr. Josip Furlan je bil moj praded. Rojen je bil leta 1866 v domači hiši na Mirkah pri Vrhniku. Mirke (po latinski besedi murus: zid – v bližini naselja so našli rimske ostanke) je franciscejski kataster opisoval kot "vas" na skrajnem zahodu katastrske občine Verd in ob vzhodni meji občine Vrhnika. Vseeno se zdi oznaka "vas" za tedanji kmečki zaselek na delno kamnitem pomolu med kraškima izviroma Male in Velike Ljublanice pretirana. Na Mirkah je bilo v prvi polovici 19. stoletja nekaj več kot dvajset hiš in gospodarskih poslopij. Stanovanjske hiše naj bi bile sicer res kamnite, toda v "vasi" ni živelo več kot šest ali osem družin. Vse so se preživljale s poljedelstvom in živinorejo, sadovnjakov in zelenjavnih vrtov pa je bilo malo.<sup>1</sup> Do konca 19. stoletja se je podoba Mirk komaj kaj spremenila. Še v času med obema svetovnima vojnima so bili glavni proizvodi prebivalcev mleko, perutnina, jajca in les.<sup>2</sup>

Oče dr. Josipa Furlana – Štefan po imenu – je bil kmet in tudi njegov oče Martin je bil kmet. Furlani so imeli na Mirkah stanovanjsko hišo in dve gospodarski poslopji, več najlepših njiv v bližini zaselka in travnik v sami "vasi".<sup>3</sup> Na Mirkah so bili torej premožnejši in uspešnejši kmetje. Josipov oče Štefan je v začetku osemdesetih let 19. stoletja povečal hlev, ker naj bi bil stari hlev, kot je trdil v dopisu občinskemu uradu na Vrhniku, "za stanje moje živine mnogo premajhen".<sup>4</sup> Na podstrežju prostorne, enonadstropne stanovanjske hiše je leta 1888 zgradil dodatno sobo.<sup>5</sup> Toda sin Josip (nemško Josef) je bil tedaj že zdoma in je že prelomil z družinsko tradicijo. Na Dunaju je s pomočjo Knaflejeve štipendije študiral pravo. Kaj je na očeta Štefana in mati Franjo (rojeno Verbičeva, doma iz bližnje Bistre) vplivalo, da sta sina Josipa poslala na študij v cesarsko prestolnico, ni znano. Ugotoviti je bilo mogoče le, da je Josip po končani osnovni šoli na Vrhniku odšel na gimnazijo v Gorico, kjer je leta 1885 maturiral.<sup>6</sup> Od tam je še isto leto odpotoval na Dunaj. Ko se je po diplomirani vrnil na Kranjsko, je bil že meščan. Naselil se je v Ljubljani, kjer se je zaposlil kot odvetniški pripravnik. Okoli leta 1900 je – po skoraj desetletnem pripravništvu – postal samostojen odvetnik. Sprva je stanoval in uradoval na Kongresnem trgu, kjer

so imeli stanovanja in pisarne tudi nekateri drugi ljubljanski odvetniki. Leta 1900 pa se je preselil v bližino sodišča: najprej na Miklošičevo in nato na Sodno (nekaj časa Sodnijsko) ulico.<sup>7</sup>

Dr. Josip Furlan je hčerko ljubljanskega trgovca Josipa Seuniga Katarino, ljubkovalno imenovano Katinko, prvič zagledal leta 1892. Katinka je bila tri leta mlajša od Josipa, saj je bila rojena leta 1869. Njen oče Josip (nemško Josef) Seunig je bil po poklicu čevljar,<sup>8</sup> predstavljal pa se je kot "trгоvec in posestnik". Bil je namreč lastnik hiše na Marijinem trgu nasproti frančiškanskega samostana, kjer je z družino tudi stanoval, trgovino z usnjem in usnjene izdelke pa je imel na severni strani bližnje Prešernove ulice, kjer je bilo večje število manjših trgovskih lokalov. Pri Seunigovih je bilo šest otrok – štiri sinovi in dve hčeri. Od Katinke je bil mlajši le še brat Karl (imenovan tudi Karol), ki je po očetu nasledil trgovino in jo spremenil v "veletrgovino". S trgovskimi posli so se prav tako ukvarjali drugi Seunigovi sinovi, obe sestri Katinka in Marija pa naj bi imeli – po družinskem izročilu – osnovnošolsko izobrazbo, vendar nobenega posebnege poklica. Mladega odvetniškega pripravnika dr. Josipa Furlana to ni motilo. Katinka ga je že ob prvem srečanju očarala in po dobrih dveh letih znanstva ji je novembra 1894 "razkril svoje srce". Odgovor je bil ohrabrujoč in slabo leto pozneje jo je pismo zasnil.

"Spisovniki", tj. priročniki za sestavljanje "ljubavnih in ženitovanjskih pisem", ki so jih z vzorci pisem ter "ugodnih" in "neugodnih" odgovorov v drugi polovici 19. stoletja in pred prvo svetovno vojno izdajali tiskarji in knjigarji, so svetovali, naj moški dekletom pišejo "bolj kratko, resno in s poudarkom", hkrati pa naj "pisavo oživijo" s primernimi odlomki "ljubavnih pesmi".<sup>9</sup> Furlanovo pismo Katinki je bilo v nasprotju s priporočilom, naj bo kratko, razmeroma dolgo, toda začelo se je res z verzi, ki so bili kar snubčevo delo. Prva stran pisma je imela na ta način obliko posvetila in snubec je izvoljenki brez ovinkov in takole razkril svojo ljubezen: *"Katinki! Veselje mi rosi oko, Če gledam Tebe devo krasno, Ker v Tebi vidim rožico, Tak' čisto, srčno, divno, Kot sanjal sem o njej nekdanj, Ko bil mi je domači gaj, Tolažba še edina in veselje"*. Podpis: Dr. J. Furlan.<sup>10</sup>

V stvarnem delu pisma je zaljubljeni odvetniški pripravnik prešel s tikanja na vikanje. Uvodoma je še enkrat popisal svoja čustva in hkrati opozoril na

<sup>1</sup> AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, katastrska občina Verd.

<sup>2</sup> Krajevni leksikon Dravske banovine, str. 364.

<sup>3</sup> AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, katastrska občina Verd.

<sup>4</sup> ZAL, VRH 2, Občina Vrhnika, Gradbene zadeve 2, 176, 177.

<sup>5</sup> Prav tam, 178.

<sup>6</sup> *Fünfundreissigster Jahresbericht des K. K. Staats-Gymnasiums in Görz*, str. 76.

<sup>7</sup> ZAL, LJU 500, Domovinski oddelek, t. e. 54, domovinski list Dr. Josip Furlan.

<sup>8</sup> ZAL, LJU 500, t. e. 210, domovinski list Josip Seunig.

<sup>9</sup> Haderlap, *Zbirka*, str. 1; Silvester, *Spisovnik*, uvod.

<sup>10</sup> Pismo v lasti avtorja. Ohranilo se je v pisni zapuščini Karla Tauberja, moža Josipove in Katinkine hčerke Gabrijele. Podpisani sem ga dobil od njune hčerke Andreje Tauber, za kar se ji lepo zahvaljujem.

svojo stisko, ker njegovi ljubezenski signali niso takoj naleteli na zaželeni odziv.

*"Veledenjena gospica!*

*Prebudili ste me iz sladkih nemirnih sanj, da v Vas gledam zaželeni ideal, kojega sem toliko časa zaman po svetu iskal!*

*Že takoj prvokrat, ko mi je bila sreča videti Vas pred tremi leti, vzbudila so se mi posebej neznana čutila in želel sem se po Vaši srečni bližini! – Želja sicer se mi je izpolnila, in čast mi je bila, spoznati Vas osebno. A tem bolje sem Vas spoznaval, tem bolje rastlo je tudi srčno čustvo le meni v gorje, ker mi niti jeden mili pogled iz Vašega bistrega očesa ni dal naj manjše nade, da dobe moja čutila pri Vas dragocenjena gospica odgovora!*

*Zatajeval sem torej svoja čutila, dokler niso priklopela do vrhunca, ko jih človeško srce ne za more več obsegati."<sup>11</sup>*

Po dveh letih negotovosti je prišlo do preobrata.

*"Iskreno želel sem se videti, govoriti Vas v novič, da se mi morda pri tej priliki posreči razodeti Vam svoje srce. – In glej sreča mi je bila mila! Prišel je krasni dan 6. novembra, kateri mi bode vedno v najslajšem spominu.*

*Če bi bil poprej tudi morda še v dvomu, preverjen sem sedaj, da ste Vi gospica isti krasni ideal, po katerem sem že davno želel, in da ste Vi prva, katero iz lastnega nagiba iz dna svojega srca ljubim in čislam. Ugovarjali mi bode sicer, krasna iskreno ljubljena gospica, in priznam Vam tudi, da sem se – sicer vedno v dostojni meji – tu ali tam šalil že s kako drugo gospodično. A prisegam Vam, da čutil enacih nisem še poznal, kakor mi danes kipe iz srca, in zagotavljam Vas, da Vas ljubim tako udano in odkritosrčno kakor le sploh najlepše srce ljubiti zamore".*

Tej izpovedi je sledila ženitna ponudba.

*"Edino željo le še gojim, namreč da bi moja čutila iskrene ljubezni v Vašem blagem srčku vzbudila enaka čutila! Vam je li torej predraga gospica mogoče odgovarjati mojim čutilom, potem osrečite me, in zagotavljam Vam vedno zvestobo in ljubezen. Potem pa ni sredstva, katero naju bi ločilo do zadnjega zdihljaja!*

*Vse kar sem in bom naj bode Vaše, vsaki korak in zdihljaj velja naj Vam, in pravo srečo bodem le vžival, ako vidim srečno Vas.*

*Jaz čutim, da zamorem le z Vam vso srečo doseči, in vsled tega zagotavljam Vas prečastita gospica opetovano, da čutila katera gojim za Vas v svojem srcu, so prava ob jednem pa tudi tako blaga in zlahčna, da manjka človeštvu na dostojnih izrazil.*

In na koncu prošnja za "veseli odgovor".

*"Zamorete me li torej osrečiti vsaj deloma z enakimi čutili, potem počastite me z veselim odgovorom, da zamorem tudi Vaše prečastite starše obvestiti, in krasno nado gojiti, da naju večna zveza zjedini k rajskemu skupnemu življenju. Vi ste gotovo prečastita gospodična prvi kateri zagotavljam, da ste me tako očarali, da želim resno stopiti z Vami v srečno zvezo, ako mi je le tudi Vaše drago srce naklonjeno.*

*Od Vas je torej moja sreča odvisna. Prosim ne pustite me pre dolgo časa v nestrpni dvombi, ter belježim poljubovaje Vam Vaše mile roke*

*Vas iskreno ljubeči Dr. Josip Furlan.  
Ljubljana 9./10. 1895"*

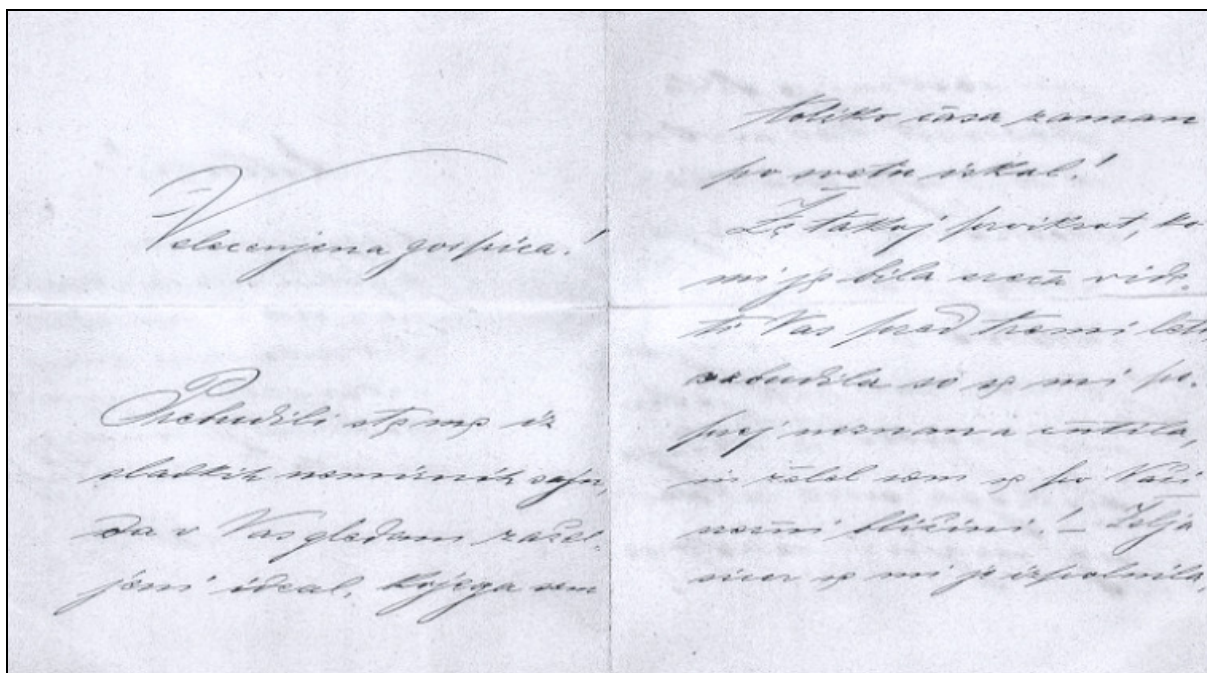
Če Furlanovo pismo Katarini Seunig primerjamo z vzorci "snubilnih pisem", ki so jih priporočali "spisovniki", je očitno, da ga je kljub nekaterim jezikovnim nerodnostim in težavam napisal pismen, izobražen in celo z neprikritimi, četudi ne povsem prepričljivimi literarnimi ambicijami navdahnjen gospod. Več vljudnostnih oblik je bilo seveda splošno v veljavi in so jih vsebovali tudi "spisovniki". Tako nagovarjanje s "cenjena" ali "velespoštovana gospica", kot vikanje, poudarjanje dekletove lepote, omenjanje snubčeve sreče, ki je odvisna od dekletove privolitve v zakon in zagotavljanje čustev ljubezni, ki so bila za snubca nekaj povsem novega in izjemnega. Zaobljuba o "zvestobi in ljubezni do smrti" bi morala biti po "Slovenskem spisovniku" Andreja Praprotnika, ki ga je leta 1879 izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu, celo sestavni del poročne pogodbe.<sup>12</sup> Vikanje je bilo, dokler se nista mladi mož in mlada dama resnično in sporazumno zblížala, prav tako običajni zakon lepega vedenja. Ivan Tavčar in njegova sedemnajst let mlajša Franica sta se sicer res tikala že po slabem mesecu dopisovanja, toda to je bila v stiku med občudujočimi gospodi in občudovanimi gospodičnami, ki so kaj dali na dostojnost, prej izjema kot pravilo.<sup>13</sup> "Občevanje z ženskami je jedna najnevarnejših skal in v družbinem morji", je opozarjal le z začeticami I. M. podpisani avtor *Kažipot na polji olike in uljudnosti*, ki ga je leta 1903 v Ljubljani natisnil založnik in knjigar J. Giontini. "Nasproti ženskam bodi vedno uljuden ne glede na njihovo starost in lepoto ..." <sup>14</sup> Prepričanje, da je mogoče medsebojno privlačnost dveh odraslih ljudi imenovati "ljubezen" šele, ko njun odnos vključuje veliko mero "spoštovanja, občudovanja in nežnosti", je bilo – kot piše ameriški zgodovinar Peter Gay – v 19. stoletju v me-

<sup>11</sup> Pismo sem samo prepisal in ga objavljam brez slovničnih ali pravopisnih popravkov.

<sup>12</sup> Praprotnik, *Slovenski spisovnik*, str. 187.

<sup>13</sup> Tavčar, *Zbrano delo*, 8. knjiga, str. 186–201.

<sup>14</sup> Markič, *Pravila dostojnosti*, str. 16, 20.



Del snubitvenega pisma Josipa Furlana Katarini Seunig iz leta 1895 (zasebna last).

ščanskih krogih splošno razširjeno.<sup>15</sup> Bolj sporno je bilo vprašanje, kakšno vlogo naj ima v ljubezenskem razmerju "čutnost". Sigmund Freud naj bi v začetku 20. stoletja z mislijo, da zahteva "normalni" ljubezenski odnos združitev "nežnosti in čutnosti", sicer povzel široko sprejeto "modrost". Toda načelno povezovanje ljubezni in čustvovanja z erotiko je bilo eno, javno zavzemanje za takšno ljubezen pa nekaj povsem drugega. V meščanskem razumevanju ljubezni je bilo torej v 19. (in tudi še v 20. stoletju) mnogo globokih in nerešenih protislovij ter "neprijetne zadržanosti".<sup>16</sup>

Pravila "dostojnosti in lepega vedenja" so bila, kar zadeva izpovedovanje ljubezni, snubitev in poroko, tako stroga in nedvoumna. "Če mlad mož čuti ljubezen do dekleta", je svetoval Kažipot na polji olike, naj ji "skuša" to "nežnim potom razodeti". Urbanus – avtor priljubljene Knjige o lepem vedenju, ki je izšla prvič leta 1910 pri Katoliški bukvarni v Ljubljani, je menil, da je to najbolje storiti ustno, na "primeren in fin način, ob kaki pripravi priložnosti". Če pa bi si snubec "iz kakršnegakoli razloga" to ne upal, naj bi izbranko zaprosil za roko "pismeno" in "sicer v izbranih besedah in stilu na kratko", vendar kolikor mogoče naravnost "in brez izumetničenih fraz, s katerimi pametne in resnično izobražene ženske gotovo ne boš pridobil". Predpogoj vsake misli na zakon, naj bi bila pač "resnična in globoka naravna ljubezen; ne bežno nagnjenje ali gola počutna strast in

plamtenje, kakor se vname čestokrat na plesu, v gostilni in zabavnem lokalu". Da bi "medsebojna ljubezen trajala celo življenje", je bilo po Urbanusu treba, da se "značaja" mladega moža in mlade dame "med seboj dopolnjujoče skladata". "Če se dušna in telesna lepota skladata, je najboljša", je ugotavljal. "Važnejša pa je dušna lepota, visoke čednosti, plemenitost mišljenja, dobro srce". Toda prav toliko kot vse to, naj bi bila pomembna "gmotna eksitenca", da "moreta zakonca spodobno, čeprav skromno živeti". Urbanus je sicer v izbiri med bogastvom in revščino dopuščal možnost odločitve za zadnjo, "če tako ljubezen, srce veli!", hkrati pa je vendarle poudarjal, da morajo "vsi oziri, tudi srčni odstopiti pred ozirom na telesno in duševno zdravje" ženina in neveste, na kar naj bi se "pri nas" med "kmetiskim in delavskim stanom kakor med meščanskimi krogi še vedno premalo gledalo".<sup>17</sup>

Ko se je mladi mož prepričal, da mu je "izvoljeno deklo naklonjeno", so prišli na vrsto starši. Kako se "pri snubitvi postopa na kmetih" naj bi, kot je trdil pisec Kažipot na polji olike in uljudnosti, vedela "vsak stari mož in stara ženica", toda v mestu naj bi bilo "drugače". "Predno snubač stori prvi odločilni korak, pomisli naj, da pot v nevestino srce vodi skozi srce bodoče tašče," je priporočal Kažipot. "Kdor bi premalo cenil vpliv dekletove matere, storil bi veliko napako. Najprvo materina naklonjenost, potem hčerina ljubezen!"<sup>18</sup>

<sup>15</sup> Gay, *The Tender Passion*, str. 44–47.

<sup>16</sup> Prav tam.

<sup>17</sup> Urbanus, *Knjiga o lepem vedenju*, str. 121–132.

<sup>18</sup> Markič, *Pravila dostojnosti*, str. 32.

Sicer pa bi moral biti snubec v stiku s starši izvoljenke "skromen, toda odločen". "Prevelika ponižnost" bi se pač lahko razumela kot "strahopetnost", od snubca in kandidata za ženina pa se je pričakovalo, da je "možat". Vseeno bi snubec ne smel pozabiti "onega spoštovanja", ki naj bi ga bil dolžan "bodočemu tastu in tašči". Zato naj bi ne pretiraval v opisovanju "svojih osebnih razmer", saj je bilo samo po sebi razumljivo, da se bodo "stariši njegove izvoljenke...na previden način hoteli prepričati o vsem, kar se tiče onega, ki zahteva njihov najdražji zaklad, ljubljeno hčer za ženo". In slabo bi bilo za snubca, če bi ga spoznali "za bahača".<sup>19</sup>

Dr. Josip Furlan sicer Urbanusove *Knjige o lepem vedenju in Kažipota na polji olike in uljudnosti*, ko je snubil Katinko, ni poznal, saj sta priročnika izšla šele v začetku 20. stoletja, toda vedenjska pravila, ki sta jih razglašala so bila že leta 1895, ko je snubil prihodnjo nevesto, v veljavi in so mu bila očitno znana. Najprej je "nežno" prosil za privolitev izvoljenko, nato najavil obvestilo staršem. Pri popisovanju svojih čustev ni skoparil z besedami. Angleški zgodovinar Theodor Zeldin sicer piše, da so ljudje ljubezen večino zgodovine smatrali za grožnjo posameznikovi in družbeni stabilnosti, saj naj bi bila "stabilnost višje vrednotena kot svoboda",<sup>20</sup> toda odkrito izpovedovanje ljubezenskih simpatij in čustev v drugi polovici 19. stoletja tudi med slovenskim meščanstvom ni bilo nekaj neobičajnega. Že "prvi obsežnejši pogovor dveh zaljubljenih src v slovenskem jeziku" med Josipino Turnograjsko in Lovrom Tomanom v petdesetih letih 19. stoletja je kar prekipel v izražanju ljubezenskih občutij.<sup>21</sup> Oboževanim dekletom so svoje srce nesramežljivo odkrivali tudi drugi slovenski izobraženci in književni ustvarjalci. Svojevrsten rekorder v tem pogledu je bil pisatelj Janko Kersnik, ki je v štirih in pol letih pred poroko (1881) samo prihodnji ženi napisal skoraj tristo pisem, konec osemdesetih let 19. stoletja pa si je v "romantičnem ljubezenskem zanosu" dopisoval še s "platonsko" ljubeznijo Marico Nadliškovo, ki naj bi jo – prav tako kot ženo – srčno "ljubil", čeprav naj bi ga z njo – kot je trdil – povezovalo le "nekaj duševnega".<sup>22</sup>

Koliko ljubezenskih pisem je v življenju napisal dr. Josip Furlan, ni znano. Ohranjena je le njegova ženitna ponudba Katinki Seunig, prav mogoče pa

je, da je bilo to njegovo ne le prvo, temveč tudi edino ljubezensko pismo. Da ljubezenskih pisem v slovenščini – vsaj do leta 1895, ko je zasnil Katinko – ni pisal bolj pogosto, kažejo pravopisne in jezikovne zadrege v izpovedi izvoljenki. Najbolj očitna med njimi je bilo zamenjevanje "čustev" s "čutili", čemur bi se lahko izognil že, če bi natančneje pogledal v leta 1894 izdani Pleteršnikov slovensko-nemški slovar. Pleteršnik je nedvoumno razločeval med "čutilom", kar naj bi bil v nemščini "Sinnesorgan", "čutiljaji", ki naj bi bili v nemščini "Empfindugen" in "Gefühle", ter "čutstvi", ki naj bi jim ustrezala nemška beseda "Sinn".<sup>23</sup> Kot razkriva pesem Simona Gregorčiča Siromak, pa nejasna in nedosledna uporaba besed "čutilo" in "čustvo" v pogovorni in celo pisani slovenščini konec 19. stoletja ni bila tako neobičajna. Vseeno se ne zdi napačen vtis, da dr. Josip Furlan, čeprav narodno opredeljen Slovenec, ki je dobro poznal domačo govorico, po osmih ali devetih letih nemškega šolanja v knjižni in pisani slovenščini – podobno kot



Katinka in dr. Josip Furlan okoli 1900.

<sup>19</sup> Prav tam.

<sup>20</sup> Zeldin, *An Intimate History*, str. 83.

<sup>21</sup> Delavec, *Nedolžnost in sila*, str. 18–106. Oznaka "prvi obsežnejši pogovor dveh zaljubljenih src v slovenskem jeziku" je iz spremne besede ddr. Igorja Grdine na ovitku knjige.

<sup>22</sup> Mihael Glavan, Ogenj črnih oči (Kersnikove nežnosti). *Delo* – Književni listi, 11. septembra 1997. Na članek me je opozoril bibliotekar Igor Zemljčič, za kar se mu lepo zahvaljujem.

<sup>23</sup> Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, str. 117–118. Tako kot Pleteršnikov razlaga besede "čutila", "čut" in "čustvo" tudi Wolfov nemško slovenski slovar. Toda v isti sapi je tudi Simon Gregorčič v pesmi Siromak uporabil besedo "čutilo" za "čustvo". Gl. S. Gregorčič, *Poezije*, Ljubljana 1892, str. 20. Na Gregorčičevo pesem me je opozorila dr. Eva Holz, za kar se ji lepo zahvaljujem.

tudi mnogi drugi slovenski izobraženci – ni bil povsem doma. To bi lahko sklepali še po nekaterih pravopisnih "nezgodah" in pisavi z opaznimi sledovi pisane gotice.

Katinkinega odgovora na Furlanovo pismo ne poznamo, vemo pa, da je bil prijazno pritrديلen. V zvezo hčerke Katinke z zaljubljenim odvetniškim pripravnikom sta privolila tudi Josip Seunig in njegova žena Marija. Obe družini – Furlanova in Seunigova sta bili slovenski in čeprav so Seunigovi ostajali pri nemški pisavi priimka (ki bi ga lahko slovensko prevedli v Zevnik), so imeli vsi družinski člani slovenska imena.<sup>24</sup> V političnem pogledu sta se snubec Josip in njegov bodoči tast (prav tako Josip) res razhajala, saj je prvi bral *Slovenski narod* in simpatiziral z liberalci, drugemu pa sta bila bliže katoliška stranka in list *Slovenec*. Toda obetajoči odvetniški pripravnik dr. Josip Furlan je bil dobra partija in ob koncu 19. stoletja na Kranjskem in v Ljubljani za možitev zrelemu dekletu ni bilo prav lahko najti primernega ženina. Ne le, da je bilo podobno kot drugod v Evropi tudi na Kranjskem in v Ljubljani žensk več kot moških (v letih 1880–1910 jih je bilo na Kranjskem nekaj več kot 52%, v Ljubljani pa preko 54% prebivalstva), še več: razmerje med spoloma je bilo v starostnih skupinah nad dvajset let, kot opozarja Sabina Ž. Žnidaršič, "*za ženske izrazito neugodno*", visok je bil odstotek samskih žensk, število porok in poročenih oseb pa se je zmanjševalo.<sup>25</sup> Pri tem sta bila poroka in zakon za mlado samsko dekle "še vedno ideal" in, če je bil soprog kolikor toliko ljubezniv, najboljša možnost preživetja. Od sedemdesetih let 19. stoletja je sicer tudi na slovenskem ozemlju naglo naraščalo število zaposlenih žensk, toda ob prevladujoči socialni sestavi in nizki izobrazbeni ravni ženskega prebivalstva so zaposlene pripadnice ženskega spola v veliki večini opravljale dela in poklice, za katere niso bila potrebna posebna znanja in šole, zaposlitveni pogoji pa so bili trši in dohodek nižji kot pri zaposlenih moških. Učne zavode, ki so dekletom posredovali več kot osnovna znanja – torej učiteljska, meščanske, razne poklicne in srednje dekliške šole – so v deželah s slovenskih prebivalstvom ustanavljali razmeroma pozno, v zadnjih desetletjih 19. in celo šele v začetku 20. stoletja. Še težje se je bilo dekletom prebiti do univerze. Prve Slovenke so se tako na dunajsko almo mater Rudolfovpisale zadnje desetletje pred prvo svetovno vojno. Moški kolegi dekletom pri uveljavljanju na akademskih tleh zvečine niso bili v veliko pomoč. Ob promociji prve doktorice na dunajski univerzi leta 1897 so glasno negodovali, slovensko katoliško študentsko

glasilo Zora pa je ustanoviteljice prvega študentskega društva na dunajski univerzi leta 1901 razglasilo za Amazonke.<sup>26</sup>

Dr. Josip Furlan in Katinka Seunig sta bila tedaj že pet let poročena. Poročila sta se natanko štiri mesece potem, ko je Furlan izvoljenki napisal pismo, tj. 9. februarja 1896. Cerkevna poroka je bila pri frančiškanih – nasproti Seunigove hiše. Ženin je bil star trideset let, nevesta pa sedemindvajset, kar je nevesto umeščalo v sredino, ženina pa ob zgornjo mejo prevladujočega srednje- in zahodnoevropskega (ter tudi kranjskega) poročnega vzorca. Zanj naj bi bilo namreč značilno, da so se zakonci (prvič) poročali med štiriindvajsetim in tridesetim letom.<sup>27</sup> Prva hči – po materi imenovana Katinka – se je Josipu in Katinki rodila že leto po poroki. Štirje otroci – tri hčerke in sin – so si sledili v razmaku enega do dveh let, nazadnje pa se je po štiriletnem premoru rodil še drugi sin. Sinova sta oba obiskovala univerzo in študirala – starejši dr. Josip je postal zdravnik, mlajši Franc pa odvetnik.<sup>28</sup> Hčerka Gabrijela je imela majhno šiviljsko obrt, njene tri sestre pa so bile le soproge svojih mož. Dve sta poročili bančna uslužbenca, ki sta sčasoma postal bančna ravnatelj, ena pa odvetnika. Furlani so bili torej dokončno meščani.

Dr. Josip Furlan se je po pridobitvi samostojne odvetniške prakse uveljavil kot uspešen odvetnik. Čeprav je živel v Ljubljani, je bil močno navezan na rojstne Mirke, ki jih je v prostem času redno obiskoval. Ob napovedi gradnje vrhniške železnice je vneto podprl gradbene načrte Ivana Hribarja in leta 1896 ustanovljeni železniški konzorcij. Ko mu je leta 1898 umrl oče Štefan, je podedoval družinsko hišo na Mirkah in jo spremenil v počitniško postojanko. V njej in na družinskem posestvu je skupaj z družino preživel proste dni in počitnice. Pred prvo svetovno vojno je na travniku blizu Male Ljubljanice, kjer je bil toplejši vodni izvir, znan že Rimljanom,<sup>29</sup> zgradil bazen, ki mu je leta 1912 dodal še kabine in sanitarije. Veder in družaben po naravi je na Mirkah rad gostil tudi večje prijateljske družbe in njegovo tamkajšnje omizje na bi slovelo po "*pravi staroslovanski gostoljubnosti*".<sup>30</sup> Furlan je ostal nazorsko zvest liberalcem, vendar se politično in v liberalni stranki ni aktivneje udejstvoval. Spoprijateljil pa se je z Ivanom Hribarjem in se z njim celo pobratil. Vseeno sta se, kot je zapisal Hribar, videla le redko in še tedaj "slučajno". "*Ves čas najinega pobratimstva nisva eden od drugega ničesar zahtevala ali tudi le*

<sup>24</sup> Katinkini bratje so bili Josip, Ivan, Franc in Karl, sestra pa Marija.

<sup>25</sup> Žnidaršič, *Ora et labora*, str. 47–66.

<sup>26</sup> Vodopivec, *Kako so ženske na Slovenskem*, str. 40.

<sup>27</sup> Žnidaršič, *Ora et labora*, str. 67–70.

<sup>28</sup> Vsi družinski podatki iz domovinskega lista dr. Josipa Furlana (ZAL, LJU 500, Domovinski oddelek, t. e. 54).

<sup>29</sup> *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 364.

<sup>30</sup> Jutro, št. 178, 30. maja 1922, Domače vesti, Odvetnik dr. Josip Furlan.



*Katinka in dr. Josip Furlan z družino okoli 1914.*

*želega*", se je spominjal Hribar Spominih. "A koj prvi dan, ko so me (v začetku prve svetovne vojne – op. P. V.) zaprli, prišel je z nadkomisarjem Skubicem zato k meni, da mi ponudi pravno branilstvo. Zahvalil sem se mu na tem dokazu njegove zlate duše, ker sem računal na dr. Tavčarjevo pravno pomoč".<sup>31</sup>

Dr. Josip Furlan je, kot je poročalo liberalno *Jutro*, umrl v soboto, 29. julija 1922, na Mirkah pri Vrhniki, potem ko ga je "na izprehodu v idilični Močilnik" zadela kap.<sup>32</sup> Žalostni dogodek je družinski spomin zabeležil nekoliko drugače: "dedka Josipa" naj bi namreč zadela kap po obilnem družinskem kosilu pred domačo hišo. Naj bo res prvo ali drugo: ko je umrl, je bil star šestinpetdeset let. Katinka ga je preživela za triindvajset let. Umrla je januarja leta 1945 v sanatoriju Emona v Ljubljani, ki je bil v lasti daljnega, s poroko hčerke Gabrijele priženjenega sorodnika – primarija dr. Frana Derганca.

Katinka in dr. Josip Furlan sta pripadala svetu slovenskega meščanstva. Njuna zgodba v tej luči ni le preprosta in enkratna družinska zgodba, temveč tudi droben, a ne nepomemben del slovenskega meščanskega življenja ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

#### VIRI IN LITERATURA

##### VIRI

Pismo dr. Josipa Furlana Katinki Seunig 9. 10. 1895 – v lasti avtorja.

ARS – Arhiv Republike Slovenije  
AS 176 – Franciscejski kataster za Kranjsko, občina Verd.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana  
LJU 500 – Domovinski oddelek, Domovinski list – dr. Josip Furlan in Josip Seunig.  
VRH 2 – Občina Vrhnika, Gradbene zadeve.

<sup>31</sup> Hribar, *Moji spomini*, II, str. 132–133.

<sup>32</sup> *Jutro*, št. 178, 30. maja 1922, Domače vesti, Odvetnik dr. Josip Furlan.

## LITERATURA

- Delavec, Mira: *Nedolžnost in sila. Življenje in delo Josipine Urbančič Turnograjske*. Kranj : Gorenjski muzej, 2004.
- Fünfundreissigster Jahresbericht des K. K. Staats-Gymnasiums in Görz, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1885*. Görz, 1885.
- Gay, Peter: *The Tender Passion. The Bourgeois Experience – Victoria to Freud. Volume II*. New York/Oxford : Oxford University Press, 1986.
- Glavan, Mihael: Ogenj črnih oči (Kersnikove nežnosti). *Delo* – Književni listi, 11. september 1997.
- Haderlap, Filip: *Zbirka ljubimskih in ženitovanjskih pisem*. V Ljubljani : J. Giontini, 1882.
- Hribar, Ivan: *Moji spomini*. II. del. Ljubljana : Slovenska matica, 1984.
- Krajevni leksikon Dravske banovine*. Ljubljana : Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937.
- Markič, J.: *Pravila dostojnosti. Kažipot na polji olike in uljudnosti*. Po raznih virih sestavlil I. M. V Ljubljani : I. Giontini, 1903.
- Pleteršnik, Maks: *Slovensko-nemški slovar*. Drugi del. Založilo in na svtilo dalo knezoškofijstvo, v Ljubljani 1894.
- Praprotnik, Andrej: *Slovenski spisovnik, svetovalec v vseh pisemskih opravilih*. Celovec : Družba sv. Mohora, 1879.
- Silvester, Radoslav: *Spisovnik ljubavnih in ženitovanjskih pisem*. V Ljubljani : Anton Turk, 1901.
- Tavčar, Ivan: *Zbrano delo*. 8. knjiga. Ljubljana : DZS, 1959
- Urbanus [Franc Terseglav]: *Knjiga o lepem vedenju*. Ljubljana : Jugoslovanska knjiga, 1932.
- Vodopivec, Peter: Kako so ženske na Slovenskem v 19. stoletju stopale v javno življenje. *Zgodovina za vse*, 1, 1994, št. 2, str. 30–44.
- Zeldin, Theodor: *An Intimate History of Humanity*. New York : Harper Perennial Edition, 1996.
- Žnidaršič-Žagar, Sabina: *Ora et labora – in molči ženska! : pregled demografije dežele Kranjske in pridobitnosti žensk v desetletjih 1880–1910*. Ljubljana : Založba /\*cf., 2000.



## ZUSAMMENFASSUNG

## Der Heiratsantrag eines Ljubljanaer Anwalts an die Tochter des Kaufmanns Seunig

Der Beitrag behandelt einen Liebesbrief, mit dem der Ljubljanaer Advokaturskandidat Dr. Josip Furlan im Herbst 1895 um die Hand von Katinka, der Tochter des Ljubljanaers Kaufmanns Josip Seunig warb. Der Verfasser vergleicht die Liebeserklärung Furlans und seinen schriftlichen Heiratsantrag mit Anweisungen zum Verfassen solcher Briefe, wie sie die sogenannten Briefsteller und Anleitungen zu gutem Benehmen enthielten, wobei er auch die soziale Stellung beider Familien (der Furlan und Seunig) umreißt. Furlan war nämlich bäuerlicher Herkunft (gebürtig in Mirke bei Vrhnika), durch Bildung und Studium zum Bürger aufgestiegen, seine Auserwählte und Gattin war dagegen Kaufmannstochter. Beides slowenische Familien, waren die Furlans liberal, die Seunigs katholisch ausgerichtet, was aber offensichtlich kein Hindernis für die Eheschließung darstellte.

Josip Furlan und Katinka Seunig heirateten vier Monate, nachdem der Brautwerber den Brief an seine Auserwählte geschrieben hatte. Der Bräutigam war damals dreißig Jahre alt, die Braut siebenundzwanzig, was die Braut in die Mitte, den Bräutigam aber an die obere Grenze des vorherrschenden mittel- und westeuropäischen (und auch krainischen) Heiratsmusters stellte. Die Eheleute Furlan hatten sechs Kinder. Sie ließen nur die beiden Söhne studieren, eine der Töchter hatte einen kleinen Gewerbebetrieb, drei Töchter heirateten in angesehene und wohlhabende bürgerliche Verhältnisse. Dr. Josip Furlan machte zu Beginn des 20. Jahrhunderts als erfolgreicher Anwalt Karriere. Er fühlte sich seinem Heimatort Mirke verbunden, wo er das Haus seiner Vorfahren nach dem Tod des Vaters in ein Feriendomizil umwandelte und auf dem Anwesen sogar ein Schwimmbaden bauen ließ. Obwohl er mit den Liberalen verbunden war, spielte er in der Partei keine aktive Rolle. Er war mit dem bekannten Ljubljanaer Bürgermeister Ivan Hribar befreundet.